

prigovori evopskom kapitalizmu. U istom periodu nacionalno oslobodilački pokreti (lišeni stožernog vijetnamskog antiamerikanizma) slabili su kao potencijalni aktivni virus rušenja kapitalizma u Trećem svetu.

Ratovi u Vijetnamu i otpor Irana oslabili su SAD, mada sami po sebi nisu izmenili globalnu ravnotežu supersila. Ipak, čak ni novi talas revolucija između 1974. i 1979. godine, nije pomogao SSSR-u. Izgledalo je da bi treća runda revolucija u kratkom 20. veku (Hobsbaum) odista mogla da pomeri ravnotežu supersila na štetu SAD, pošto je veliki broj režima u Africi, Aziji, pa čak i na samom tlu Amerike bio privučen na sovjetsku stranu. Što je još konkretnije, ove zemlje pružale su SSSR-u vojne, posebno pomorske baze, izvan njegove matice koja nije imala izlaz na topla mora. Hobsbaum misli da je Drugi hladni rat nastao upravo zato što se ovaj treći talas svetske revolucije poklopio sa trenutkom javnog američkog neuspeha i poraza. Ali ga je isto tako izvesnim učinila u osnovi slučajno podudaranje oba faktora sa optimizmom i samozadovoljstvom Brežnjevovog Sovjetskog Saveza 1970-ih, čiji je izraz bila i vojna intervencija SSSR-a u Avganistanu 1979. Ova faza konflikta vođena je kombinacijom lokalnih ratova u Trećem svetu, u kojima su se indirektno borile SAD, ali sada izbegavajući vijetnamsku grešku, tj. ne angažujući sopstvene trupe. Pomenuta zbivanja pripremila su "drugi hladni rat" koji je bio ključni spoljni činilac sloma evropskog realsocijalizma. U sklopu nove zategnutosti odnosa harvardski sovjetolog R. Pajps (koji je 1981/82. bio direktor Odseka za Istočnu Evropu i SSSR u Savetu nacionalne bezbednosti), ističe važnost američkog ekonomskog pritiska na SSSR i veliku ulogu R. Regana. Američki predsednik nagovarao je Evropljane da odbiju ponudu Moskve da im proda gas, a CIA je pritiskala Saudi Arabiju da poveća proizvodnju petroleja, što je drastično snizilo cenu nafte. Rusija je dosta zavisila od izvoza nafte, pa je ova situacija još više gonila SSSR u reformu. Sličnu ulogu imao je i Reganov program savremenog naoružanja (Pipes 1996). Kada su februara 1989. poslednji sovjetski vojnici napustili Avganistan (zbog stabilizovanja odnosa sa SAD), a nekoliko meseci kasnije SSSR zvanično otkazao podršku komunističkim partijama lagera, ova zbivanja obeležila su kraj "drugog hladnog rata."

Sa stanovišta obima i dubine promena naizgled kao da nema mnogo preterivanja u poređenju 1989. sa 1789. i 1848. godinom. Raspad SSSR-a i istočnoevropskog socijalizma (koji je konačno nestao 2000. sa padom Miloševića) i kraj hladnog rata uveli su novu eru međunarodnih odnosa. Višepartijski sistemi od 1990-ih ubrzano su uvedeni i u Africi i Latinskoj Americi. Hantington je pisao o "Trećem talasu demokratizacije u modernoj eri": prvi su predstavljale revolucije u SAD početkom 19. veka i trajao je sve do kraja Prvog svetskog rata, a drugi je stigao 1945, kada je nakon poraza fašizma počela dekolonizacija u Trećem svetu. Treći talas počeo je u Španiji i Portugalu 1975/76, a kulminirao nakon 1989. Samo u poslednjoj fazi udeo višepartijskih režima skočio je sa 44% na 72%. (Simensen 1999). Uprkos širini promena, one nisu kao ranije revolucije donele nove ideje, već obnavljale stare (liberalne), pa čak i restaurisale neke prevaziđene klerikalne nazore.

Globalnim činiocima sloma evropskog realsocijalizma Volderstin je u predavanju u Beču 2000. godine dodao još jedan. Po njemu, slom komunizma bio je vrhunac rastućeg procesa razbijanja iluzija i razočarenja u sve tri verzije stare levice: komunističkih partija, socijaldemokratije i nacionalnih oslobodilačkih pokreta koji je dramatično nagovešten svetskom revolucijom 1968. (Wallerstein 2000). Razočarenje je bilo posledica ne tako paradoksalnih političkih uspeha pomenutih pokreta u svetu. Komunisti na vlasti nisu bili